

PRAWO AUTORSKIE NA JEDNOLITYM RYNKU CYFROWYM

**Dyrektywa Parlamentu
Europejskiego i Rady (UE) 2019/790**

Ryszard Markiewicz

PRAWO AUTORSKIE NA JEDNOLITYM RYNKU CYFROWYM

Dyrektywa Parlamentu
Europejskiego i Rady (UE) 2019/790

Ryszard Markiewicz

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Publikacja w ramach projektu badawczego pt. „Naukowy model reformy prawa autorskiego na jednolitym rynku cyfrowym według Dyrektyw UE”, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki,
nr projektu badawczego: 2019/35/B/HS5/03671, konkurs Opus 18

Stan prawny na 1 grudnia 2020 r.

Recenzent

Dr hab. Katarzyna Klafkowska-Waśniowska, prof. UAM

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-327-8

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	17
Rozdział 1	
Wprowadzenie	21
Rozdział 2	
Dozwolony użytek	31
2.1. Wprowadzenie (art. 7)	31
2.1.1. Uwagi ogólne	31
2.1.2. Obligatoryjny charakter	32
2.1.3. Stosowanie testu trójstopniowego (art. 7 ust. 2)	32
2.1.4. Ochrona środków technologicznych (art. 7 ust. 2) ...	33
2.1.5. Bezskuteczność umów ograniczających dozwolony użytek (art. 7 ust. 1)	35
2.1.6. Relacja z wyjątkami i ograniczeniami określonymi w innych dyrektywach (art. 25)	37
2.1.7. Modyfikacja przepisów o dozwolonym użytku w innych dyrektywach (art. 24)	39
2.2. Eksploracja tekstów i danych (art. 3 i 4)	40
2.2.1. Wprowadzenie	40
2.2.2. Specyfika	43
2.2.3. Użytek badawczy TDM	48
2.2.3.1. Treść i warunki licencji (zasady ogólne)	48
2.2.3.2. Jednostka badawcza i instytucje dziedzictwa kulturowego	48

2.2.3.3.	Teksty i dane	51
2.2.3.4.	Eksploracja tekstów i danych	52
2.2.3.5.	Dostęp zgodny z prawem	52
2.2.3.6.	Bezpieczeństwo przechowywanych utworów	55
2.2.3.7.	Obligatoryjność badawczego użytku TDM i relacja z postaciami dozwolonego użytku w innych dyrektywach	58
2.2.4.	Użytek komercyjny TDM	61
2.2.5.	Inne „równoległe” licencje ustawowe	65
2.3.	Dozwolony użytek ze względu na nauczanie (art. 5)	68
2.3.1.	Uwagi ogólne	68
2.3.2.	Elastyczne zasady implementacji art. 5	74
2.3.2.1.	Uwagi ogólne	74
2.3.2.2.	Odpłatność licencji	74
2.3.2.3.	Pierwszeństwo odpowiednich licencji	76
2.3.2.4.	Autorskie prawa osobiste	78
2.3.3.	Problemy szczególne	79
2.3.3.1.	Co to znaczy „w celu zilustrowania”?	79
2.3.3.2.	Legalny użytkownik	81
2.3.3.3.	Implementacja do prawa polskiego	82
2.4.	Zachowanie dziedzictwa kulturowego (art. 6)	84

Rozdział 3

Przedmioty praw wyłącznych niedostępne w obrocie

handlowy (art. 8–11)	88
3.1. Uwagi ogólne	88
3.2. Podstawowe zasady regulacji z art. 8–11	90
3.2.1. Zakres przedmiotowy	90
3.2.2. Instytucja dziedzictwa kulturowego	93
3.2.3. Podstawa uprawnień eksploatacyjnych dla instytucji dziedzictwa kulturowego	93
3.2.4. Treść uprawnień eksploatacyjnych dla instytucji dziedzictwa kulturowego	96
3.2.4.1. Umowa licencyjna i jej warunki	96
3.2.4.2. Dozwolony użytek	98
3.2.5. Obowiązki informacyjne	100

3.2.6.	Możliwość „sprzeciwu” uprawnionego podmiotu i jego skutki	101
3.2.7.	Diagram Paula Kellera	103
3.3.	Zagadnienia szczegółowe	104
3.3.1.	Weryfikacja przesłanki „nieдоступności”	104
3.3.2.	Utwory spoza UE	105
3.3.3.	Ochrona dóbr osobistych	107
3.3.4.	Utwory niedostępne w handlu a prawo do pierwszego wydania	107

Rozdział 4

Udzielanie licencji zbiorowych z rozszerzonym skutkiem

(art. 12)	109
4.1.	Wprowadzenie	109
4.2.	Licencje zbiorowe z rozszerzonym skutkiem zgodne z art. 12 ust. 4	112
4.3.	Reprezentatywność OZZ	114
4.4.	Ograniczenie zakresu dopuszczalnych licencji zbiorowych z rozszerzonym skutkiem	117
4.5.	Zabezpieczenie interesów podmiotów, które nie powierzyły OZZ administrowania swymi prawami	118
4.6.	Postacie licencji zbiorowych z rozszerzonym skutkiem	120

Rozdział 5

Mechanizm negocjacyjny w sprawie dostępu do utworów audiowizualnych na platformach wideo na żądanie oraz dostępności tych utworów (art. 13)

.....	128
-------	-----

Rozdział 6

Fotografie obiektów muzealnych (art. 14)	130
--	-----

Rozdział 7

Prawo pokrewne wydawców prasy (art. 15)	137
7.1. Uwagi ogólne	137
7.2. Przepisy dyrektywy	138
7.3. Problemy szczególne	149

7.3.1. Celowość ustanowienia nowego prawa pokrewnego	149
7.3.2. Publikacja prasowa a przedmiot praw wyłącznych ...	154
7.3.3. Znaczenie prawa do zwielokrotnienia	155
7.3.4. Bardzo krótkie fragmenty	159
7.3.5. Implementacja wymogu odpowiedniego stosowania do prawa pokrewnego przepisów dotyczących dozwolonego użytku	164
7.3.6. Dozwolony użytek jako podstawa ograniczania prawa wydawców (przeglądy prasy i cytaty)	168
7.3.7. Link, hyperlink i embedowanie	173
7.3.8. Partycypowanie przez twórców w przychodach z prawa pokrewnego wydawców	177
7.3.9. Prawo pokrewne wydawców a inne regulacje przyjęte w dyrektywie	179
7.4. Zagadnienia konstrukcyjne	181
7.5. Implementacja dyrektywy	186
7.6. Wnioski	192

Rozdział 8

Prawo wydawcy do partycypowania w godziwej rekompensacie z tytułu dozwolonego użytku (art. 16)	195
---	------------

Rozdział 9

Odpowiedzialność dostawców usług udostępniania treści online (art. 17)	201
9.1. Wprowadzenie	201
9.2. Treść dyrektywy	206
9.2.1. Definicja „dostawcy usług udostępniania treści online”	206
9.2.2. Kwalifikacja prawna hostingu z art. 17	213
9.2.3. Obowiązek uzyskania zezwolenia na korzystanie z utworów przez DUUTO od podmiotów uprawnionych	216
9.2.4. Dozwolony użytek	229
9.2.5. Wyłączenie odpowiedzialności DUUTO	236
9.2.5.1. Zasady generalne	236

9.2.5.2.	Wyłączenie odpowiedzialności DUUTO – regulacje szczególne	240
9.2.5.3.	Artykuł 17 w ujęciu Eleonory Rosati	241
9.3.	Zagadnienia szczególne	242
9.3.1.	Celowość uchwalenia art. 17	242
9.3.2.	Obowiązek filtrowania treści przez DUUTO	246
9.3.3.	Blokowanie lub usuwanie dostępu do utworów	254
9.3.3.1.	Uwagi ogólne	254
9.3.3.2.	Blokowanie lub usuwanie dostępu do utworów a skargi dostawców treści	255
9.3.3.3.	Blokowanie lub usuwanie dostępu do utworów przez DUUTO a dozwolony użytek	257
9.3.3.3.1.	Uwagi ogólne	257
9.3.3.3.2.	Proponowane sposoby implementacji dyrektywy nakierowane na ograniczenie nadmiernego blokowania dostępu do rozpowszechnianych utworów	260
9.3.3.3.3.	Propozycja sposobu implementacji art. 17 ze względu na zapewnienie dozwolonego użytku w słusznym zakresie	272
9.3.4.	Zasada terytorialności i prawo właściwe	278
9.3.5.	Artykuł 17 i „monetyzacja”	280
9.4.	Relacja art. 17 z regulacjami z innych dyrektyw	282
9.4.1.	Uwagi ogólne	282
9.4.2.	Naruszenie prawa do publicznego udostępniania na gruncie art. 17 dyrektywy 2019/790 i art. 3 dyrektywy 2001/29	284
9.4.3.	Relacja art. 17 dyrektywy 2019/790 i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29	287
9.4.4.	Relacja art. 17 ust. 3 dyrektywy 2019/790 i art. 14 ust. 1 dyrektywy o handlu elektronicznym (2000/31)	296
9.4.5.	Uwaga końcowa	301

9.5. Udostępnianie treści online – podmioty naruszające prawa wyłączne	304
9.6. Wnioski	307

Rozdział 10

Umowy (art. 18–23)	311
10.1. Wprowadzenie	311
10.2. Odpowiednie i proporcjonalne wynagrodzenie (art. 18)	322
10.2.1. Uwagi ogólne	322
10.2.2. Problemy i wątpliwości	326
10.3. Klauzula bestsellerowa (art. 20)	333
10.3.1. Uwagi ogólne	333
10.3.2. Problemy i wątpliwości	335
10.4. „Prawo do odwołania” (art. 22)	338
10.4.1. Uwagi ogólne	338
10.4.2. Problemy i wątpliwości	340
10.5. Obowiązek przejrzystości (art. 19)	343
10.5.1. Uwagi ogólne	343
10.5.2. Problemy i wątpliwości	346
10.6. Alternatywna procedura rozstrzygnięcia sporów (art. 21)	349

Rozdział 11

Inne dyrektywy – wzmianka	351
11.1. Wprowadzenie	351
11.2. Dyrektywa 2019/789	351
11.2.1. Uwagi ogólne	351
11.2.2. Zasada państwa pochodzenia dla dodatkowych usług online świadczonych przez organizacje radiowe i telewizyjne	353
11.2.3. Reemisja programów telewizyjnych i radiowych	355
11.2.4. Transmisja programów w drodze wprowadzania bezpośredniego	356
11.3. Dyrektywa 2019/770	357
11.4. Dyrektywa 2019/1024	359

Rozdział 12

**Wnioski końcowe w sprawie implementacji dyrektywy
2019/790 do prawa polskiego** 362

Bibliografia 367

Strony internetowe 385

WSTĘP

Przedmiotem tej książki jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z 17.04.2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE. Książka została przygotowana w ramach projektu badawczego nr 2019/35/B/HS5/03671 pt. *Naukowy model reformy prawa autorskiego na jednolitym rynku cyfrowym według Dyrektyw UE*, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. W późniejszych pracach zostaną przedstawione:

- 1) wnioski i wytyczne dla ustawodawcy krajowego dotyczące wdrożenia przepisów dyrektywy;
- 2) ocena rozwiązań prawnych przyjętych w prawie krajowym jako implementacja dyrektywy;
- 3) porównawcza analiza prawna rozwiązań przyjętych w wybranych krajach członkowskich UE;
- 4) ocena skuteczności lub efektywności rozwiązań wynikających z dyrektywy;
- 5) uwagi na temat ewentualnej zmiany (nowelizacji) dyrektywy.

To opracowanie jest także swoistym uzupełnieniem ostatnio wydanego komentarza do ustaw autorskich¹. Jest tak z trzech względów.

Po pierwsze, obrazuje ono **kierunek najbliższych zmian polskiego prawa autorskiego** i być może będzie także użyteczne w pracach legislacyjnych. Szereg postulatów w tym zakresie zamieszczono w tej książce. Wydaje się przy tym, że należałoby implementować dyrek-

¹ Por. *Ustawy autorskie. Komentarze*, t. I–II, red. R. Markiewicz, Warszawa 2021.

tywę w całości, a nie odrębnie jej poszczególne instytucje. Byłoby to celowe z tego względu, że tylko wówczas można by skutecznie wyważyć interesy różnych podmiotów, ograniczając ich naciski na kształt nowelizacji prawa autorskiego. Chodzi tu zwłaszcza o: (a) prawa użytkowników związane z zapewnieniem wolności wypowiedzi, które są szczególnie zagrożone ze względu na art. 17, (b) zapewnienie odpowiedniej ochrony praw twórców i artystów wykonawców ze względu na zawierane umowy, (c) racjonalne określenie granic i zasad udzielania licencji zbiorowych z rozszerzonym skutkiem, (d) wyraziście ukształtowanie prawa pokrewnego dla wydawców prasy w taki sposób, by skutecznie chroniło ich interesy, nie ograniczając jednak (przynajmniej nadmiernie) prawa dostępu do informacji.

Po drugie, tekst ten może być **wykorzystywany do sądowej i doktrynalnej interpretacji obowiązującego prawa autorskiego** w okresie między datą wejścia w życie dyrektywy (6.06.2019 r.) a datą koniecznej jej implementacji (7.06.2021 r.)². Dotyczy to tych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, co do których istnieje dostateczny luz interpretacyjny (nieprowadzący do wykładni *contra legem*) dla całościowej lub częściowej implementacji niektórych regulacji dyrektywy. Wskazać tu należy, że stanowiska doktryny prawniczej i orzecznictwo TS nie są jednolite w kwestii obowiązku wykładni pronounijnej prawa krajowego przed terminem implementacji danej dyrektywy³. W zasadzie nie jest kwestionowane, że wówczas „sąd nie powinien dokonywać wykładni prawa krajowego, która utrudniłaby realizację celu dyrektywy już po upływie tego terminu”; chodzi tu przede wszystkim o niezagrażanie realizacji praw podmiotowych wynikających z dyrektywy⁴. Jestem zwolennikiem większego związania sądów dyrektywą w tym okresie. Moim zdaniem, sąd powinien wówczas prowadzić pronounijną implementację prawa krajowego ze względu na dyrektywę, a nie tylko mieć taką kompetencję, co oznaczałoby w praktyce tylko „dopuszczenie” dodatkowego uzasadnienia dla przy-

² Nie chodzi tu o bezpośrednią skuteczność przepisów dyrektywy – bo ta (ewentualnie) powstaje dopiero po upływie terminu implementacji.

³ Por. M. Domańska, *Implementacja dyrektyw unijnych przez sądy krajowe*, Warszawa 2014, pkt 4.2.1.1.

⁴ M. Domańska, *Implementacja...*, pkt 4.2.1.1.

jęcia wykładni danego przepisu zgodnej z dyrektywą. Inaczej ujmując: jeżeli na gruncie danego przepisu istnieje możliwość ustalenia jego znaczenia a, b i c, a tylko interpretacja c jest zgodna z daną dyrektywą – należy ją zastosować. Zauważmy, że część przepisów dyrektywy do czasu ich ustawowej implementacji oczywiście nie może w ten sposób być wykorzystywana (dotyczy to np. prawa pokrewnego wydawców). W wielu jednak przypadkach regulacja z dyrektywy może wpłynąć – w ramach interpretacji pronunijnej – na rozumienie niektórych postanowień polskiego prawa autorskiego (np. licencji z art. 27 pr. aut., domniemania z art. 5 ust. 2 u.z.z., eksploatacji utworów niedostępnych w handlu – art. 35¹⁰ i n. pr. aut., klauzuli best-sellerowej – art. 44 pr. aut., czy też odstąpienia od umowy z powodu nierozpowszechniania utworu – art. 57 pr. aut.). Nie znaczy to jednak, że w ten sam sposób sądy powinny uwzględniać daną dyrektywę przed terminem i po terminie jej implementacji. W przypadku spraw z prawa cywilnego chodzi tu zarówno o stopień związania pronunijną interpretacją prawa (sąd powinien brać pod uwagę dyrektywę przy rozstrzygnięciach albo „musi” ją uwzględniać), jak i o zakres możliwego odchodzenia od wykładni językowej danego przepisu. Jest to istotne np. ze względu na nakaz przyjmowania autonomicznej i jednolitej unijnej wykładni pojęć dyrektywy (uwzględniającej kontekst przepisu i cel regulacji) przejętych do prawa krajowego, co do których brak odesłania w dyrektywie do prawa państw członkowskich, dopiero po upływie terminu implementacji dyrektywy.

Po trzecie, opracowanie to może być **pomocne dla interpretacji prawa polskiego** po upływie terminu implementacji dyrektywy, i to zarówno gdyby to zrealizowano nowelizacją prawa polskiego, jak i w przypadku możliwych opóźnień.

Za istotne uwagi do tej książki dziękuję Paniom: recenzentce prof. Katarzynie Kłafkowskiej-Waśniowskiej, dr Sybilli Stanisławskiej-Kloc i dr Ewie Laskowskiej-Litak.

Rozdział 1

WPROWADZENIE

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z 17.04.2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE¹ jest obszerna (86 motywów i 32 artykuły)² i obejmuje szereg rozproszonych kwestii, które tylko pośrednio łączy aspekt cyfrowej i międzynarodowej eksploatacji. W szczególności jej przepisy dotyczą:

- 1) **„rozszerzenia” dotychczasowego dozwolonego użytku** (eksploatacja tekstów i danych, korzystanie z utworów w działalności dydaktycznej, wykonywanie kopii dla zachowania dziedzictwa kulturowego);
- 2) **środków ułatwiających zawieranie umów licencyjnych i umożliwiających szerszy dostęp do przedmiotów praw wyłącznych** (przepisy dotyczące: utworów niedostępnych w handlu, rozszerzonego zbiorowego zarządu, dostępu do utworów audiowizualnych na platformach, kopii utworów znajdujących się w domenie publicznej);
- 3) **środków skierowanych na zapewnienie prawidłowego funkcjonowania rynku w zakresie praw autorskich** (prawo pokrewne wydawców, zasady odpowiedzialności i jej wyłączenia dla niektórych dostawców usług udostępniania treści online);
- 4) **godziwego wynagradzania twórców i artystów wykonawców.**

¹ Określana dalej jako „dyrektywa”; jej motywy i przepisy powołuję dalej bez bliższego oznaczenia.

² Ponad cztery arkusze wydawnicze.

Dyrektywa normuje problematykę uwidocznioną w poniższej tabeli:

Dozwolony użytek	Nowe zasady ochrony autorskiej w Internecie	OZZ	Umowy
Eksploracja tekstów i danych – TDM [art. 3–4, motywy 8–18]	Ochrona praw wydawców [art. 15, motywy 54–59]	Rozszerzony zbiorowy zarząd [art. 12, motywy 44–50]	Zasada odpowiedniego i proporcjonalnego wynagrodzenia [art. 18, motywy 72–73]
Nauczanie [art. 5, motywy 19–24]	Odpowiedzialność za hosting [art. 17, motywy 61–71]		Mechanizm dostosowywania umów [art. 20, motyw 78]
Zachowanie dziedzictwa kulturowego [art. 6, motywy 25–30]	Wynagrodzenia dla wydawców z tytułu dozwolonego użytku [art. 16, motyw 60]		Prawo do odwołania [art. 22, motyw 80]
Utwory niedostępne w handlu [art. 8–11, motywy 30–43]			Obowiązek przejrzystości [art. 19, motywy 75–77]
Przepisy wspólne [art. 7, motywy 5–7]			Alternatywna procedura rozstrzygania sporów [art. 21, motyw 79]

Dyrektywa – jak jej nazwa wskazuje – jest skierowana na jednolity rynek cyfrowy, choć niektóre jej postanowienia dotyczą także „świata analogowego” (np. dotyczące umów)³.

Oceny tej dyrektywy ze strony nauki są zdecydowanie negatywne. Dotyczy to nie tylko dwóch najbardziej kontrowersyjnych regulacji (prawa pokrewnego dla wydawców oraz ustanowienia zasad odpo-

³ Co do historii uchwalania dyrektywy i odpowiedniej literatury por. S.F. Schwenmer, *Article 17 at the Intersection of EU Copyright Law and Platform Regulation*, „Nordic Intellectual Property Law Review” 2020/3, <https://ssrn.com/abstract=3627446>, s. 6–9. Jeśli nie zaznaczono inaczej, data dostępu do stron internetowych powołanych w książce to 3.11.2020 r.

wiedzialności dla świadczących usługi przechowywania utworów i innych przedmiotów praw pokrewnych na platformach internetowych), ale także pesymistycznej prognozy, że implementacja tej dyrektywy przyczyni się do dalszego zróżnicowania poziomu ochrony autorskiej w krajach członkowskich, zwłaszcza ze względu na zapewnioną im swobodę w jej wdrażaniu. Zarzuca się także niedostatecznie rozszerzenie dotychczasowego dozwolonego użytku („kropla w oceanie”⁴), i to z możliwością wyłączenia go w niektórych przypadkach (np. uregulowana w art. 4 eksploracja tekstów i danych). Generalnie nasuwa się przy tym krytyczna obserwacja, że ze względu na interesy gospodarcze podmiotów praw autorskich (najczęściej – producentów) dotychczasowa ochrona została wzmocniona w stopniu istotnym, i to w sposób sztywny, a zatem bez możliwości odstępstw od niej. Natomiast prawa twórców i interesy społeczne związane z dostępem do dóbr kultury zostały ujęte albo bardzo wąsko albo w sposób umożliwiający drogą implementacji lub zastrzeżeń uprawnionych podmiotów wyłączenie lub ograniczenie skutków tej regulacji. Inaczej ujmując, istnieje wyraźna dysproporcja w elastycznym relatywnie uregulowaniu praw twórców, przy kategorycznym wyznaczeniu wysokiego poziomu ochrony dla praw producentów. Wskazuje się także, że dyrektywa była terenem intensywnego lobbowania i debaty społecznej, które istotnie wpłynęły na jej kształt i uchwalenie⁵. Wynik tych aktywności będzie miał istotny wpływ na rozpowszechnianie treści cyfrowych w Internecie. Specyficzny w tym sporze był podział (zwłaszcza w odniesieniu do regulacji z art. 15 i 17) na zwolenników dyrektywy wywodzących się z grona „tradycyjnych” producentów ze sfery kultury (np. wydawców gazet) i twórców oraz (z drugiej strony) na jej przeciwników, reprezentowanych przez podstawowych „graczy” Internetu (GAFA – Google, Amazon, Facebook, Apple) i użytkowników Internetu (w tym zamieszczających w nim swoje materiały, niekiedy zawierające przetworzone lub nieprzetwo-

⁴ Por. M. Stieper, *Die Richtlinie über das Urheberrecht im digitalen Binnenmarkt*, ZUM 2019/3, s. 214.

⁵ Por. U. Furgal, M. Kretschmer, A. Thomas, *Memes and Parasites: A discourse analysis of the Copyright in the Digital Single Market Directive*, <https://zenodo.org/record/4085050#.X4n9fu0wj-h>.

rzony cudze utwory)⁶. Oskarżenia odnoszą się do złej wiary wszystkich stron debaty i ich nieuczciwego wpływania na proces kształtowania dyrektywy⁷. W konsekwencji „polityczny kompromis stanowi wyraz bardziej efektów lobbingu niż porad ekspertów i dowodów empirycznych”⁸. Dyrektywa ta nadto będzie bardzo trudna do wdrożenia ze względu na nieostrość wielu pojęć. Implementujący będzie musiał wybrać między niepewnością prawną związaną z możliwym zakwestionowaniem przez TS przejętych „klaryfikujących” krajowych rozwiązań a „przeniesieniem” do prawa krajowego niejasnych i ogólnikowych postanowień dyrektywy. Należy zatem zakwestionować jakość „techniki” w dyrektywie, powodującą nadmierną swobodę w jej implementacji, a równocześnie niebezpieczeństwo zalewu TS sprawami dotyczącymi interpretacji elementarnych pojęć i konstrukcji przyjętych w dyrektywie.

Równocześnie jednak pisze się, że „Europa właśnie przyjęła nowe zasady ochrony autorskiej, które mogą zmienić Internet⁹ i że dyrektywa ta stanowi „kamień milowy dla rozwoju europejskiego prawa autorskiego”¹⁰. Akcentuje się, że wprowadzono nowe formy dozwolonego użytku, rozszerzone zbiorowe zarządzanie, uznanie domeny publicznej, postanowienia o słusznym wynagrodzeniu dla twórców i prawach dla użytkowników¹¹.

Gdybym miał oceniać dyrektywę, to powiedziałbym, że **najwięcej zyskały podmioty autorskich praw majątkowych**. Usatysfakcjonowani mogą być także twórcy ze względu na przepisy dotyczące ich

⁶ Por. G. Priora, *Catching sight of a glimmer of light: Fair remuneration and the emerging distributive rationale in the reform of EU copyright law*, JIPITEC 2019/3, s. 332–333.

⁷ Por. B. Farrand, „Towards a modern, more European copyright framework”, or, how to rebrand the same old approach?, EIPR 2019/2, s. 65–66.

⁸ Por. J.P. Quintais, *The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look*, EIPR 2020/1, s. 40.

⁹ Por. N. Curto, *EU Directive on Copyright in the Digital Single Market and ISP Liability: What's Next at International Level?*, <https://ssrn.com/abstract=3434061>.

¹⁰ Por. A.A. Wandtke, *Grundsätze der Richtlinie über das Urheberrecht im digitalen Binnenmarkt*, NJW 2019/26, s. 1847.

¹¹ Por. J.P. Quintais, *The new copyright...*, s. 41.

wynagradzania. Największe zakłócenie równowagi pojawia się w odniesieniu do interesów społecznych związanych z dostępem do utworów i innych przedmiotów praw wyłącznych. Wprowadzone postacie dozwolonego użytku w znacznym stopniu albo dublują się z już obecnymi, albo były możliwe do wyinterpretowania z obowiązujących przepisów. Zupełnie nowe ich formy są relatywnie bardzo wąskie i robią wrażenie, jakby były wprowadzane dla uciszenia czy ograniczenia protestów. Wiele ważnych kwestii prawnoautorskich związanych z jednolitym rynkiem cyfrowym zostało pominiętych. Dotyczy to m.in. autorskich dóbr osobistych czy też rozszerzenia dozwolonego użytku np. w odniesieniu do treści generowanych przez użytkowników z wykorzystaniem cudzych utworów.

Odnotujmy tutaj, że w projekcie dyrektywy (wprawdzie w sposób niesatysfakcjonujący, ale jednak...) zwiększono swobodę tego rodzaju twórczości. Z motywów 21a i 21b¹² wynikało bowiem, że dotychczasowe postaci dozwolonego użytku odnoszące się do wykorzystywania fragmentów istniejących wcześniej utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną powinny być rozumiane szerzej. „Konieczne jest zatem zapewnienie nowego specjalnego wyjątku zezwalającego na uzasadnione wykorzystanie fragmentów istniejących wcześniej utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną w treściach zamieszczanych lub udostępnianych przez użytkowników”. Najciekawsze w proponowanej regulacji było: (a) dopuszczenie do wykorzystania fragmentów cudzych dzieł także poza celami określonymi dla prawa cytatu oraz parodii (a więc np. w celach informacyjnych, dla przedstawienia idei); (b) upoważnienie do stosowania cytatu także poza utworem i (co szczególnie ważne); (c) zezwolenie na zmianę, połączenie lub przekształcenie wykorzystywanych utworów (i to także w wytworach niemających celów parodii)¹³.

¹² Por. poprawki przyjęte przez Parlament Europejski w dniu 12.09.2018 r. w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie praw autorskich na jednolitym rynku cyfrowym (COM(2016)0593 – C8-0383/2016 – 2016/0280(COD)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0337_PL.html.

¹³ Należy tu dopatrywać się (ograniczonego) zezwolenia na transformatywne wykorzystywanie cudzych utworów przez użytkowników Internetu.

Publikacja stanowi jedyne na polskim rynku wydawniczym omówienie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym, która zasadniczo zmieni polskie prawo autorskie.

W opracowaniu szczegółowo zaprezentowano regulacje dyrektywy, w tym zwłaszcza dotyczące:

- rozszerzenia dozwolonego użytku (eksploatacja tekstów i danych, korzystanie z utworów w działalności dydaktycznej, wykonywanie kopii dla zachowania dziedzictwa kulturowego),
- nowego prawa pokrewnego wydawców,
- nowych zasad odpowiedzialności i jej wyłączeń dla niektórych dostawców usług udostępniania treści online,
- środków ułatwiających zawieranie umów licencyjnych i szerszego dostępu do przedmiotów praw wyłącznych (przepisy dotyczące: utworów niedostępnych w handlu, rozszerzonego zbiorowego zarządu, dostępu do utworów audiowizualnych na platformach, kopii utworów znajdujących się w domenie publicznej),
- zasad wynagradzania twórców.

Opracowanie przedstawia kierunek najbliższych zmian polskiego prawa autorskiego i może być użyteczne w pracach legislacyjnych oraz dla sądowej i doktrynalnej interpretacji obowiązującego prawa autorskiego w okresie między datą wejścia dyrektywy w życie (6.06.2019 r.) a datą koniecznej jej implementacji (7.06.2021 r.). Będzie także pomocne przy interpretacji prawa polskiego po upływie terminu implementacji dyrektywy – i to zarówno gdyby zrealizowano ją nowelizacją prawa polskiego, jak i wobec możliwych opóźnień.

Ryszard Markiewicz – profesor nauk prawnych; wieloletni kierownik Katedry Prawa Własności Intelektualnej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego (dawniej: Instytut Prawa Własności Intelektualnej UJ); autor wielu prac naukowych z zakresu prawa autorskiego, w tym: *Dzieło literackie i jego twórca* (1984), *Ochrona prac naukowych* (1990), *Zabawy z prawem autorskim* (2015), *Ilustrowane prawo autorskie* (2018), *Ustawy autorskie. Komentarze* (2021 – redakcja) oraz wspólnie z Januszem Bartą: *Główne problemy prawa komputerowego* (1993), *Internet a prawo* (1998), *Ustawa o ochronie baz danych. Komentarz* (2002), *Prawo mediów* (redakcja wspólnie z A. Matlakiem i współautorstwo, 2005), *Telewizja interaktywna a prawo autorskie* (2007), *Media a dobra osobiste* (redakcja i współautorstwo, 2009), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz* (redakcja i współautorstwo, wyd. 5, 2011), *Ochrona danych osobowych. Komentarz* (wspólnie z P. Fajgielskim – wyd. 6, 2015), *Prawo autorskie* (wyd. 4, 2016), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Przepisy z wprowadzeniem* (wyd. 8, 2019). Jest radcą prawnym – współnikiem w Kancelarii Markiewicz & Sroczyński.

9788382233278 W01P01

ISBN 978-83-8223-327-8

9 788382 233278

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 139 ZŁ (W TYM 5% VAT)